

Justis- og beredskapsdepartementet

Dato:
12.04.2023

Høringssvar til NOU 2022: 21 Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten

Vi viser til høringsbrevet av 13. januar 2023 vedrørende NOU 2022: 21 Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsen, og ønsker med dette å avgi Likestillingssenterets høringssvar.

Samtykke

Likestillingssenteret er prinsipielt enig i at den seksuelle selvbestemmelsesretten må ligge til grunn for vurdering av samtykke og uønskede seksuelle handlinger. Vi har derfor vært medlem av Samtykkealliansen og har sammen med de øvrige organisasjonene stilt krav om innføring av samtykkelov. Vi er positive til inkorporering av samtykke i eksisterende lovverk fremfor å innføre en egen samtykkelov, da vi mener dette vil styrke lovgivningen og ikke sette samtykke som et tillegg til eksisterende lovgivning.

Anbefaling: Vi anbefaler en inkorporering av samtykke i eksisterende lovverk fremfor en egen samtykkelov.

Vi er imidlertid usikre på om forslag til inkorporering av samtykke og seksuell selvbestemmelse sikres godt nok i forslaget som foreligger. Omfangsrapporten fra NKVTS¹ på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet viser at omfanget for overgrep og uønska seksuelle handlinger er stort når hver femte kvinne rapporterer om overgrep. Samtidig er det urovekkende når fire av fem kvinner og menn rapporterer at deres sak ikke er kjent for politiet. Kun én av ti er til medisinsk undersøkelse etter en voldtekt. Dette viser at befolkningen ikke har tiltro til håndhevingen av lovverket og rettstaten som institusjon. En endring i lovverket må derfor gjøre det tryggere for befolkningen å anmelde uønska seksuelle handlinger. Politiet må følgelig håndheve lovverket om uønska seksuelle handlinger og overgrep, og redusere andelen henleggelser.

I 2022 gjennomførte Likestillingssenteret en kartlegging om erfaringer og forestillinger om likestilling i Innlandet. Undersøkelsen lanseres våren 2023². Resultatene viser at hver tredje jente i alderen 16-

¹ [Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen - NKVTS](#)

² [Hva nå? Ungdommens erfaringer og forestillinger om likestilling - Likestillingssenteret](#)

20 år har opplevd uønskede seksuelle tilnærminger eller trakassering, og 35 prosent av jentene har opplevd uønska seksuelle handlinger eller overgrep.

Tallenes tale er klar, vi har et for dårlig rettsvern for kvinner i Norge i dag. I vår studie svarer 91 prosent av jentene at de ønsker en samtykkelov, mens bare 55 prosent av guttene ønsker det samme. Vår frykt er at vi gjennom ønsket om å sikre kvinner et bedre rettsvern gjør lovverket mindre troverdig blant menn som ikke opplever at endringene bidrar til å sikre deres rettssikkerhet. Å finne balansegangen er vanskelig. For å sikre ivaretagelse av uskyldspresumsjonen mener vi at en inkorporering av samtykke og seksuell selvbestemmelse i eksisterende lovverk er viktig for å ivareta alle kjønns rettssikkerhet. Men skal vi øke kvinners tiltro til lovverket må det håndheves og få konsekvenser for de som utøver uønska seksuelle handlinger og overgrep.

I dag fremstår det nesten som fritt frem for de av oss som utøver uønska seksuelle handlinger og overgrep mot andre. Handlingene får ofte ingen eller minimale konsekvenser for utøver av uønskede seksuelle handlinger. Lovverket i seg selv endrer ikke holdninger i samfunnet, men håndhevelse av lovverket og konsekvenser vil ha en viktig effekt og bidra til holdningsendringer. En sterkere håndhevelse av lovverket vil vise at det ikke er akseptabelt å utøve uønska seksuelle handlinger mot andre. Omfangsundersøkelsen viser nettopp at vi må endre holdningene i samfunnet både blant de som utøver og de som blir utsatt for overgrep. De som utøver må forstå at det gir konsekvenser og de som blir utsatt må ha tiltro til at de blir hørt og får hjelp uavhengig av kjønn. Vi må følgelig jobbe forebyggende og med holdninger gjennom for eksempel seksualitetsundervisningen.

Gjennom vårt arbeid med voldsforebygging for risikoutsatte voksne, og mennesker med utviklingshemming³ spesifikt, ser vi at et lovverk som også tar sikte på å ivareta dem som ikke kan verbalt samtykke til seksuelle handlinger er viktig. Det at kroppsspråk og passivitet diskuteres såpass inngående oppfatter vi som positivt. Lovverket har per i dag i liten grad klart å sikre rettssikkerheten til mennesker med utviklingshemming ved uønska seksuelle handlinger og overgrep, selv om gruppen har dobbelt så stor risiko for å bli utsatt for vold og overgrep enn den øvrige befolkningen. Få saker anmeldes, og flertallet av saker blir henlagt. Det kreves i dag høy grad av beviser i saker hvor fornærmede har en utviklingshemming. Vi opplever at endringene knyttet til overmaktsforhold styrkes i Straffelovrådets forslag §293, og er spesielt fornøyd med at ruspåvirket tas inn.

Anbefaling: Lovverket må ha tiltro i befolkningen uansett kjønn. Politiet må håndheve lovverket for å øke tiltroen til rettsstaten. Håndheving av lovverket vil også ha en viktig holdningsskapende effekt. Det må også satses på forebyggende arbeid og styrke seksualitetsundervisningen.

Seksuell lavalder §302 og 304

Vi er enig i at det er urimelig med straff når personer som har hatt sex med samtykke er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling, og at det må være rom for å utforske sin egen seksualitet uten å risikere straff. Tydeliggjøringen av dette støtter vi. Dette er klart i tråd med den seksuelle selvbestemmelsen.

³ [VIP - Viktig Interessant Person - Likestillingssenteret](#)

Vi stiller oss imidlertid uforstående til Straffelovrådets forslag om å senke seksuell lavalder til 15 år. Vi støtter her fullt ut mindretallets begrunnelse for å opprette lavalder på 16 år. Barn og spesielt barn i alderen 14-16 år er særlig utsatte og sårbare for å bli utnyttet. Vi er enige i at enkelte barn er modne tidligere, men vi mener at de fortjener vernet straffeloven gir for de under seksuell lavalder. Barn står i dag i møte med en digital verden som vi voksne ikke evner å holde følge med og det er uendelige plattformer hvor noen kan utnytte barn. Et sterkt vern frem til 16 år som i dag mener vi er viktig for å sikre at flest mulig barn har utviklet tilstrekkelig kunnskap, modenhet og personlig erfaring til å gjøre gode valg.

I henhold til Ungdata debuterer 21 prosent av guttene og 24 prosent av jentene før fylte 16 år. Straffelovrådet bruker dette som argument for å senke seksuell lavalder. Tallene tilsier imidlertid at det er et mindretall som debuterer før fylte 16 år, mens majoriteten debuterer fra fylte 16 år og oppover. Vi mener at styrking av lovverket, slik det foreslås, knyttet til å utforske egen seksualitet ivaretar 15-åringenes mulighet til å utforske seksualitet uten et behov for å senke den seksuelle lavalderen, samtidig som de fortsatt beskyttes mot uønskede seksuelle handlinger og overgrep.

Vi mener at opprettholdelse av seksuell lavalder til 16 år også har en holdningsskapende effekt i samfunnet. Omfangsstudien fra NKVTS viser at de fleste opplever uønskede seksuelle handlinger og overgrep før fylte 18 år, og urovekkende mange før fylte 13 år. Vi må altså jobbe for mer kunnskap og gode holdninger til seksualitet gjennom lovverk, foreldrestøtte, skole og oppvekst, og slik forebygge og redusere omfanget av uønskede seksuelle handlinger. Vi må samtidig gi barn nok tid til å modnes og få personlige erfaringer med jevnaldrende. Å senke seksuell lavalder samtidig som en foreslår å fjerne sexkjøpsloven mener vi er svært uheldig og øker sannsynligheten for flere overgrep. Konsekvensen er at vi som samfunn aksepterer at voksne kan kjøpe sex fra 15 år gamle barn.

Argumentet fra Straffelovrådet om at kriminell lavalder er 15 år og at seksuell lavalder bør harmonisere henger heller ikke på grep. Da kan vi like greit si at kriminell lavalder bør økes til 16 år for å harmonisere andre veien. Eller i verste potens at kriminell lavalder og seksuell lavalder settes til myndighetsalder, altså 18 år. I juridisk forstand er alle under 18 år barn, og bør benevnes således. Straffelovrådet benevner konsekvent 15-årige barn som unge i begrunnelsen for å senke seksuell lavalder, noe vi opplever som problematisk. Barn er ikke helserettslig myndige før fylte 16 år, noe som også bør vektlegges ved fastsettelse av seksuell lavalder.

Anbefaling: Seksuell lavalder på 16 år må opprettholdes, og det må satses på forebyggende arbeid.

Sexkjøpsloven §316

Straffelovrådet påpeker at det «ikke er tilstrekkelig underbygget at det enkelte sexkjøp forvolder skade av en slik karakter at kriminalisering ikke kommer i strid med skadefølgeprinsippet.» Vi mener at dette ikke bør være avgjørende med hensyn til §316, men at lovverket også kan og bør virke holdningsdannende. En fjerning av sexkjøpsloven kan gi økt aksept for sexkjøp fra personer under 18 år.

Vi mener at sexkjøpsloven må bestå for å vise at seksuelle tjenester ikke er noe som kan kjøpes. Mange argumenterer for at loven har ført til at sexkjøpet har gått under bakken og fortsatt skjer i

skjul, uten at de som selger sex får hjelp og rettigheter. At de også opplever mer vold enn tidligere, og færre tør å anmelde og varsle om vold og overgrep. Å fjerne sekskjøpsloven mener vi imidlertid ikke vil fjerne eller redusere problemene.

Selv om salg av sex er i tråd med den seksuelle selvbestemmelsen, så er sexkjøp et område hvor gråsonene for frivillighet og selvbestemmelse er store. Noen få velger med åpne øye salg av sex som en karrierevei, men for det store flertallet blant prostituerte er det nød, økonomi og skjeve maktrelasjoner som gir en form for press og tvang til å utøve seksuelle tjenester. De få sexarbeiderne som selger sex frivillig og med glede, kan ikke være førende for hvordan vi utformer lovverket, men heller sikre rettsvernet til majoriteten av de som i dag med en grad av ufrivillighet og behov selger sex. Det er også behov for kunnskap om personer som kjøper sex for å kunne jobbe målrettet med holdningsskapende og forebyggende arbeid.

Når det er sagt så mener vi at lovverket i dag ikke fungerer slik loven er ment, ved at loven i liten grad håndheves. Håndheving av loven vil i større grad vise at kjøp av sex får konsekvenser og dermed også påvirke våre holdninger til sexkjøp. Vi trenger bedre håndheving av loven og gode exitprogrammer for å hjelpe de som i dag selger sex.

I den seksuelle selvbestemmelsen bør det også ligge en grunnleggende holdning til at sex er noe en må samtykke til med glede og ikke på grunn av økonomiske motiver, press eller vold. Vi mener derfor at inkorporering av samtykke og seksuell selvbestemmelse i straffelovens kapittel 26 ikke automatisk innebærer at kjøp av sex også er samtykkende og følgelig lovlig.

Anbefaling: §316 om forbud mot sexkjøp må opprettholdes, men lovverket må håndheves og det må gis oppfølging og gode exitprogrammer.

Med vennlig hilsen

Goro Ree-Lindstad
Direktør